УДК 069.51:929.6(477.87-37)
DOI https://doi.org/10.32782/2307-7778/2026.2.14

Іван МІСЬКОВ
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін Закарпатської академії мистецтв,
вул. Волошина, 37, м. Ужгород, Україна, 88000 (miskoviv@gmail.com)

Ivan MISKOV
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Culture and Social-Humanitarian Disciplines,
Transcarpathian Academy of Arts,
37 Voloshyna Street, Uzhhorod, Ukraine, 88000 (miskoviv@gmail.com)

ORCID: https://orcid.org/0009-0006-5557-6172

ПЕЧАТКИ ТА ГЕРБИ ЗІ ЗБІРКИ МУЗЕЮ БЕРЕГІВЩИНИ ТА ПРИВАТНОЇ КОЛЕКЦІЇ ЯНОША ШЕПИ

Анотація. Метою статті *є висвітлення печаток та гербів, виявлених в експозиції музею Берегівщини та приватної колекції Яноша Шепи. Він був у витоків створення музею та його директором.* ***Методологія дослідження*** *ґрунтується на принципах об'єктивності та історизму, у роботі застосований історичний та мозаїчний методи.* ***Наукова новизна дослідження*** *полягає у тому, що вперше в науковий обіг були введені невідомі печатки та герби, гербові значки. У результаті проведеного дослідження зроблено* ***висновки.*** *Триває робота над іншими печатками, виявленими мною у музеї Берегівщини. Цікавою несподіванкою стало виявлення печатки єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії Яноша (Івана) Ковача Пастелія, датованої 1878 р. Також у дослідженні представлена печатка міської каси м. Берегова без дати. Не менш цікавими є гербові значки навчальних закладів міста: Берегівської угорської міської торговельної школи, Берегівської державної міської дівочої школи, Берегівської угорської королівської державної міської школи для хлопців і дівчат. Головним символом на цих трьох значках є стоячий лев, готовий до нападу, в традиційному міському гербі Берегова та у двох останніх під левом – герб комітату Берег.*

Ключові слова: *музей Берегівщини, Янош Шепа, колекція, печатка, герб, гербовий значок, школа, комітат Берег.*

SEALS AND COATS OF ARMS FROM THE COLLECTION OF THE BEREHOVE REGION MUSEUM AND THE PRIVATE COLLECTION OF JÁNOS SEPA

Abstract. The purpose of this article *is to highlight seals and coats of arms identified in the exhibition of the Berehove Regional Museum and the private collection of János Sepa. He stood at the origins of the museum's creation and served as its director. The* ***research methodology*** *is based on the principles of objectivity and historicism, applying historical and mosaic methods.* ***The scientific novelty of the study*** *lies in the fact that previously unknown seals, coats of arms, and heraldic badges have been introduced into scientific discourse for the first time.* ***Conclusions*** *were drawn based on the results of the study. Work continues on other seals discovered by the author in the Berehove Region Museum. An intriguing discovery was the identification of the seal of János (Ivan) Kovács Pastelyi, Bishop of the Mukachevo Greek Catholic Eparchy, dated 1878. The study also presents an undated seal of the municipal treasury of Berehove. Equally noteworthy are the heraldic badges of the city's educational institutions: the Berehove Hungarian Municipal Commercial Secondary School, the Berehove State Municipal Girls' School, and the Berehove Hungarian Royal State Municipal School for Boys and Girls. The central symbol on all three badges is a lion rampant—ready to attack—from the traditional municipal coat of arms of Berehove, with the latter two also featuring the coat of arms of Bereg County beneath the lion.*

Key words: *Berehove Regional Museum, János Sepa, collection, seal, coat of arms, heraldic badge, school, county Bereg.*

Постановка проблеми. Значна кількість гербових печаток, що стосуються історії дворянських родин, церковного кліру, різних установ теперішнього Закарпаття, залишаються невідомими як для дослідників, так і для широкого кола читачів, оскільки відсутні дослідження, так і публікації даних печаток і гербових значків. Вони зберігаються у приватних колекціях. Власники таких колекцій печаток часто бажають бути невідомими. А від цього тільки збіднюються геральдика та сфрагістика Закарпаття. Але є такі колекціонери, які бажають, щоб їхні приватні зібрання були виставлені у музеях. Серед них – Я. Шепа. Його приватна колекція поповнила основну частину експонатів музею Берегівщини.

Мета статті – висвітлення печаток та гербів, виявлених в експозиції колишнього музею Берегівщини та приватної колекції Яноша Шепи з такими завданнями:

– подати стислий огляд музею Берегівщини;
– коротко описати біографію Я. Шепи;
– описати печатки та герби музею Берегівщини
– та приватної колекції Я. Шепи;
– увести знайдені матеріали в науковий обіг.

Виклад основного матеріалу дослідження. 30 березня 2002 р. у колишньому палаці Габора Бетлена (з 1629 р.), а ще раніше в Домініканському монастирі (1327–1557) було відкрито Музей Берегівщини [1] (іл. 1).

Сам музей Берегівщини вперше прийняв перших відвідувачів наприкінці березня 2002 р. Сюди були перенесені 42 соціалістичні експонати з Народного музею Берегова, який припинив своє існування у 1989 р. Змінювалися та доповнювалися експозиції музейних виставок, але сам музей становили чотири зали: 1-й зал: геологія, археологія, історія міста; 2-й зал: етнографія; 3-й зал: видатні постаті Берегова та комітату Берег; 4-й зал: постійно діюча виставка картин і скульптур місцевих художників Берегова Йосипа Гарані та Анни Горват. А безпосередньо в музейному коридорі експонувалися фотографії міста та його околиць. Майже 70% експонатів музею були з приватної колекції Я. Шепи [8].

Янош Шепа, 1957 р. н., навчався в третій та першій школах м. Берегова, ПТУ № 7 м. Мукачева [9] (іл. 2). Після завершення навчання в училищі працював на радіозаводі м. Берегово, а в листопаді 1975 р. був призваний до лав Радянської армії. У 1977 р. після завершення служби протягом двох років працював перекладачем «Торгово-побутового підприємства» м. Будапешт. Після приїзду в Україну працював перекладачем турбюро «Спутник». Брав участь у відкритті Олімпіади 1980 р. у Москві та її закритті. До 1999 р. працював на різних керівних посадах «Сільгоспхімія», «ДТСААФ» у Берегові. Із 1999 по 2001 р. працював заступником директора комунального підприємства м. Берегово. Від перших днів існування музею він став його директором. 29 вересня 2009 р. з відкриттям у підвальній частині палацу Бетлена двох зал, окремого Музею виноградарства та виноробства Я. Шепа обійняв посаду генерального директора обидвох музеїв [8, арк. 1]. Окремо він відомий як колекціонер старовинних речей, котрі знаходилися на тимчасовому зберіганні музею Берегівщини [8, арк. 2]. У січні 2023 р. відбулася передача обидвох музеїв на баланс управління освіти та культури Берегівської міської ради.

Серед колишніх експонатів музею свого часу зберігалися значна кількість різних печаток та гербові значки навчальних закладів м. Берегово (виготовлені, ймовірно, у 1938–1944 рр.). Печатки та герби виявлені мною вперше. У музеї зберігаються також інші печатками, відбитки яких пошкоджені з плином часу. Можливо, їхні чіткі відбитки у майбутньому можна буде знайти на інших документах, і ми можемо їх відновити. Серед печаток виявлена невідома дворянська печатка: у полі новофранцузького щита два снопи колосків, а над щитом – графська корона, з якої виростає праворуч рука з гроном винограду. Нині тривають пошуки власника

цієї печатки [7] (іл. 3). Дуже цінним експонатом є печатка правлячого єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії І. Пастелія: у полі круглої печатки французький гербовий щит, у полі якого на постаменті – птах із пером із розгорнутими крилами, а над щитом закритий шолом, над яким корона, з якої виходять два стоячих один до одного лева з шаблями, підтримуючи круглий медальйон з образом Пресвятої Богородиці з Младенцем, а над медальйоном єпископський капелюх із шістьма китицями по обидва боки; щит із боків підтримують два леви (у лапі одного – єпископський посох, а в лапі іншого – митра). По колу угорська легенда «PÁSTELYI KOVÁCS JÁNOS MUNKÁCSI*PŰSPOK*1878» («Пастелій Ковач Янош, мукачівський єпископ. 1878 р.» [2] (іл. 4).

Цікавою є печатка міської каси м. Берегово з упорядкованою радою Березької жупи (без дати): у полі круглої печатки (тинктура герба) синій щит, у якому на зеленому постаменті золотий лев на диби з відкритою пащею, готовий до нападу, повернутий уліво, зверху шестикутна зірка зліва та півмісяць справа. Під гербом угорською легенда «PENZTÁRA, а по колу BEREGSZÁSZ R.T. VAROS * BEREEG VÁRMEGYE » [3] (іл. 5).

Дуже цікавими є гербові значки навчальних закладів м. Берегово:

1. Берегівська угорська міська торговельна середня школа: у полі французького синього (голубого) щита на зеленому постаменті – традиційний міський герб Берегова: золотий лев на диби, готовий до нападу вліво (біля голови лева зверху шестикутна зірка зліва та над хвостом півмісяць справа), над яким кадуцей (жезл) римського бога торгівлі – Меркурія, а під жезлом по щиту міського герба легенда угорською: «BEREGSZÁSZI M. VÁROSI KERESK . KÖZEP. ISK. » [4] (іл. 6).

2. Берегівська державна міська дівоча школа: у полі французького щита перевернутий справа наліво традиційний міський герб Берегова: лев на диби вправо (біля голови лева зверху шестикутна зірка справа та над двома хвостами півмісяць зліва), над гербом Берегова герб комітату Берег, щит розділений умовно срібним хрестом, у першому верхньому правому синьому полі щита – золоте виноградне гроно з гілкою та листочком, у другому верхньому лівому червоному полі – три золоті жолуді з дубовою гілочкою і двома листочками, у третьому нижньому правому червоному полі щита – стоячий золотий ведмідь дивиться ліворуч, у четвертому нижньому лівому синьому полі – дві повернуті одна над одною золоті риби праворуч; у облямівці (третій головний щит) по периметру обидвох щитів легенда угорською мовою «BEREGSZÁSZI ÁLL. POLGÁRI LEÁNY ISKOLA.», а над головним щитом – корона Св. Стефана [5] (іл. 7).

3. Берегівська угорська королівська державна міська школа для хлопців і дівчат (змішана). Мотив той самий, як у гербовому значку Берегівської державної міської дівочої школи, над гербом Берегова герб комітату Берег, у облямівці по периметру обидвох щитів легенда угорською мовою «BEREGSZÁSZI · M. KIR. POLG. ·FIU ěs LEÁNY ISKOLA.», а над головним щитом корона Св. Стефана [6] (іл. 8).

Висновки. Можемо зробити попередні висновки. Триває робота над іншими печатками, виявленими мною у музеї Берегівщини. Декотрі з них пошкоджені з плином часу. Можливо, їхні чіткі відбитки, що збереглися на документах, допоможуть нам їх відновити. У випадку з гербовими значками міських шкіл м. Берегова для хлопців та дівчат (неправильний герб м. Берегово), то тут, можливо, помилка майстра або ж недотримання технології виготовлення даних гербових значків. У науковий обіг були введені такі: невідома дворянська печатка з приватної колекції Я. Шепи, печатки міської каси м. Берегова та єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії Яноша (Івана) Ковача Пастелія, гербові значки навчальних закладів Берегова: угорської міської торговельної школи, державної міської дівочої школи, угорської королівської державної міської школи для хлопців і дівчат.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

Література

1. Музей Берегівщини. *Подороож музеями Закарпаття*. Мукачево : ZORIANa, 2014. С. 36–39.

2. Музей Берегівщини: печатка мукачівського єпископа Івана Ковача Пастелія. 1878. (Т.Н 1379).

3. Музей Берегівщини: печатка міської каси м. Берегово з впорядкованою радою Березької жупи (без дати) . Музей Берегівщини. (Т.Н 1378).

4. Музей Берегівщини: гербовий значок – Берегівська угорська міська торговельна середня школа.

5. Музей Берегівщини: гербовий значок – Берегівська державна міська дівоча школа.

6. Музей Берегівщини: гербовий значок – Берегівська угорська королівська державна міська школа для хлопців і дівчат .

7. Приватна колекція Я. Шепи: невідома дворянська печатка.

8. Розмова з Я. Шепою. Записано автором 03.02.2024.

9. Сімейний архів родини Шепа. Янош Шепа. Фото.

References

1. Muzei Berehivshchyny. (2014). Podorozh muzeiamy Zakarpattia. Mukachevo: Vydavnycha studiia «ZORIANa», (Seriia «Zakarpattia: filosofiia kultury») [Berehove Regional Museum. A Journey Through the Museums of Transcarpathia. Mukachevo: ZORIANa Publishing Studio. («Transcarpathia: Philosophy of Culture» Series)], 36–39 [in Ukrainian].

2. Muzei Berehivshchyny: pechatka mukachivskoho yepyskopa Ivana Kovacha Pasteliia. 1878 [Berehove Regional Museum: Seal of the Mukachevo Bishop Ivan Kovács Pastelyi. 1878]. (T.N 1379) [in Ukrainian].

3. Muzei Berehivshchyny: pechatka miskoi kasy m. Berehovo z vporiadkovanoiu radoiu Berezkoi zhupy (bez daty). Muzei Berehivshchyny [Berehove Regional Museum: Seal of the Municipal Treasury of Berehove Town with an Organized Council of the Bereg County (undated). Berehove Regional Museum] (T.N 1378). [in Ukrainian].

4. Muzei Berehivshchyny: herbovyi znachok – Berehivska uhorska miska torhivelna serednia shkola [Berehove Regional Museum: Heraldic Badge – Berehove Hungarian Municipal Commercial Secondary School] [in Ukrainian].

5. Muzei Berehivshchyny: herbovyi znachok – Berehivska derzhavna miska divocha shkola [Berehove Regional Museum: Heraldic Badge – Berehove State Municipal Girls' School] [in Ukrainian].

6. Muzei Berehivshchyny: herbovyi znachok – Berehivska uhorska korolivska derzhavna miska shkola dlia khloptsiv i divchat [Berehove Regional Museum: Heraldic Badge – Berehove Hungarian Royal State Municipal School for Boys and Girls] [in Ukrainian].

7. Pryvatna kolektsiia Ya. Shepy: nevidoma dvorianska pechatka [Private Collection of J. Sepa: Unknown Noble Seal] [in Ukrainian].

8. Rozmova z Ya. Shepoiu. Zapysano avtorom 03.02. 2024 [Interview with J. Sepa. Recorded by the author on February 3, 2024. Sheets 1–2 [in Ukrainian].

9. Simeinyi arkhiv rodyny Shepa. Yanosh Shepa. Foto [Family Archive of the Sepa Family. János Sepa. Photo].[in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 18.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 13.11.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Ілюстрації

Іл. 1. Музей Берегівщини, м. Берегово. Фото І. Міськова [1]

Іл. 2. Янош Шепа. Фото із сімейного архіву родини Шепа [9]

Іл. 3. Невідома дворянська печатка. Із приватної колекції Я. Шепи. Фото І. Міськова. Публікується вперше [7]

Іл. 4. Печатка мукачівського єпископа Яноша (Івана) Ковача Пастелія. 1878. Музей Берегівщини.
Фото І. Міськова. Публікується вперше [2]

Іл. 5. Печатка міської каси м. Берегово з упорядкованою радою Березької жупи (без дати). Музей Берегівщини.
Фото І. Міськова. Публікується вперше [3]

Іл. 6. Гербовий значок – Берегівська угорська міська торговельна середня школа. Музей Берегівщини.
Фото І. Міськова. Публікується вперше [4]

Іл. 7. Гербовий значок – Берегівська державна міська дівоча школа. Музей Берегівщини. Публікується вперше. Фото І. Міськова [5]

Іл. 8. Гербовий значок – Берегівська угорська королівська державна міська школа для хлопців і дівчат (змішана). Музей Берегівщини. Публікується вперше. Фото І. Міськова [6]